

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΘΕΡΙΣΟΥ, 1905

Εκατό τέσσερεις χρόνοι από τότε...

Γράφει ο **ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ**
Δάσκαλος - λαογράφος

Στις 9 Δεκεμβρίου 1898 αποβιβάζεται στη Σούδα, μέσα σε γενικό λαϊκό ενθουσιασμό, ο Πρίγκιπας Γεώργιος ως Ύπατος Αρμοστής Κρήτης. Βέβαια, η λύση αυτή θα είναι ο προπομπός της προσεχούς Ενώσεως της μαρτυρικής μεγαλονήσου Κρήτης, με την Μητέρα Ελλάδα.

Στις 27 Απριλίου του 1899 ο Πρίγκιπας ορίζει τα μέλη της κυβέρνησής του, στην οποία συμμετέχουν ως Σύμβουλοι (Υπουργοί): ο Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος (Δικαιοσύνης), ο Μαν. Κούνδουρος (Εσωτερικών), ο Ν. Γιαμαλάκης (Δημόσιας Εκπ/σης), ο Κ. Φούμης (Οικονομικών) και ο Χ. Στυλιανάκης (Δημόσιας Ασφάλειας).

Η κυβέρνηση χωρίς χρονοτριβή αρχίζει το έργο της οργάνωσης της νεαρής πολιτείας. Ο Βενιζέλος μάλιστα υποβάλλει μέσα σε χρόνο λιγότερο από μήνα (18-5-1899), πλήρη δικαστική νομοθεσία, τη γνωστή «Νομοθεσία της Κρητικής Πολιτείας». Δυστυχώς όμως μέσα σε λίγους μήνες άρχισαν και οι διαφωνίες με τον Πρίγκιπα. Μια πρώτη διαφωνία ήταν η πρόθεση του Πρίγκιπα να μεταβεί στην Ευρώπη, όπου θα ζητούσε από τις Μεγάλες Δυνάμεις την Ένωση της Κρήτης και είχε -έλεγε- δεδομένη την έγκρισή τους, λόγω των συγγενικών του, εκεί, δεσμών. Ο Βενιζέλος ανήσυχος παρατήρησε στον Πρίγκιπα, ότι είναι επικίνδυνο να παρέχει στο λαό, τέτοιες «φρούδες» ελπίδες, αφού γνωρίζει ότι θα είναι ανεκπλήρωτες «υπό τας παρούσας συνθήκας».

Άλλη διαφωνία του Βενιζέλου ήταν όταν ο Πρίγκιπας δήλωσε ότι «είναι αποφασισμένος να εγείρει ανάκτορον». Τότε του αντιτάχθηκε λέγοντας ο Βενιζέλος «ότι έτσι φροντίζει για τη διαιώνιση του σημερινού καθεστώτος, το οποίο δεχθήκαμε ως προσωρινό και ως τελευταίο σταθμό πριν από την οριστική λύση».

Αυτά ήταν ήδη αρκετά για να επέλθει η διάσταση μεταξύ Πρίγκιπα και Βενιζέλου και ο τελευταίος να υποβάλει την παραίτησή του, η οποία μελετημένα δεν έγινε δεκτή. Στη συνέχεια, η συζήτηση για τον προϋπολογισμό, έδωσε το επόμενο ισχυρό κτύπημα στις σχέσεις Πρίγκιπα και Βενιζέλου, οπότε:

Στις 17 Μαρτίου 1901 απολύεται των καθηκόντων του με το γνωστό διάταγμα του Πρίγκιπα «περί απολύσεως του επί της Δικαιοσύνης Συμβούλου Ελευθερίου Βενιζέλου». Έτσι, ο Βενιζέλος αναλαμβάνει πλέον την αρχηγία της Αντιπολίτευσης.

Μια ολόκληρη τριετία η διαμάχη οξύνεται καθημερινά, τα πάθη εντείνονται, μέχρι και η Εκκλησία αναμειγνύεται έντονα, η διοίκηση παραλύει, η επανάσταση καθίσταται κάθε μέρα αναπόδραστη, γιατί η δεσποτική διακυβέρνηση της Κρήτης από τον Πρίγκιπα δεν αντέχεται πλέον. Και στις 10 Μαρτίου 1905 «εκρήγνυται» στο Θέρισο κίνημα για την κατάλυση της Αρμοστείας, εξ αιτίας της αποτυχίας των χειρισμών στο θέμα της Ένωσης και της απολυταρχικής διοίκησης του Πρίγκιπα.

Ακολουθούν (11.3.1905) επαναστατικά ψηφίσματα υπέρ της Ενώσεως, ενώ υψώνεται η ελληνική σημαία. Στις 25-3-1905 στα Κεραμειά, ο Βενιζέλος εκφωνεί ενθουσιώδη πανηγυρικό. Το ένοπλο κίνημα οργανώνεται και επεκτείνεται παντού. Ο Πρίγκιπας σε αντιπερισπασμό προκηρύσσει εκλογές στις οποίες οι βενιζελικοί δεν συμμετέχουν.

Η τριανδρία (Βενιζέλος - Μάνος - Φούμης) συναντάται με τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στις Μουρνιές (2 Ιουλίου 1905) και τέλος μετά από επανειλημμένες συνομιλίες με τις Μεγάλες Δυνάμεις, τεματίζεται το κίνημα (Νοεμ. 1905).

Η απήχηση του κινήματος και στον Τύπο και στις ψυχές των Κρητικών, υπήρξεν συγκινητική. Μια από τις αρχαιότερες εφημερίδες των Αθηνών, οι «ΚΑΙΡΟΙ» (Δ/ντής: Π. Κανελλίδης) που το 1905 διήνυε το 33ο έτος κυκλοφορίας της, στο φύλλο της 25-3-1905 με αρκετά ευμεγέθεις τίτλους έγραφε:

«**Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ**»

«**ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ**».

«**ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΣΤΑ ΚΕΡΑΜΕΙΑ**»

«**ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΑΠΗΛΘΟΝ ΕΙΣ ΑΛΙΚΙΑΝΟΝ**», κ.ά. ενώ τα σχετικά κείμενα είναι συγκινητικά:

«Δακρύοντες οι γέροντες οπλαρχηγοί και όλος ο κόσμος - καθ' ά μας τηλεγραφούν εκ Χανίων - αναμένουν ότι αυτή η Επανάστασις θα είναι η τελευταία και η εντυχεστέρα!»

«Εις Κεραμειά - σήμεραν 25ην Μαρτίου 1905 - ομιλεί ο Βενιζέλος και κηρύσσεται πανηγυρικός η Ένωσις».

«Οι πάντες είναι αποφασισμένοι να επιμείνουν μέχρις εσχάτων. Διαφαίνεται η φιλική υποστήριξις μιας εκ των Δυνάμεων», κ.ά.π. λίαν ενθουσιώδη.

Έχουν ειπωθεί και γραφεί πολλά για το κίνημα του Θερίσου. Αρμολιότερος όλων για την οριστική ερμηνεία του, είναι ο δημιουργός του, ο οποίος απαντώντας σε ερωτηματολόγιο του Γουλιέλμου Όττο, Διευθυντή του Πρακτορείου Uta Press Service της Βιέννης, με ημερομηνία 17/30 Σεπτ. 1905,

τά των ηγετών της κινήσεως, αλλά και διότι αποβλέπει εις λύσιν του κρητικού ζητήματος, η οποία δεν εναρμονίζεται πλήρως προς το εθνικόν μας ιδεώδες.

Ως προς το πέμπτον ερώτημα: Ευτυχώς διαθέτομεν αρκετά ποσά όπως συνεχίσωμεν επί μακρόν ακόμη την επανάστασιν.

Ως προς το έκτον ερώτημα: Δεν ελάδομεν τα όπλα κατά των προστάτιδων Δυνάμεων. Αποβλέπομεν κυρίως, προσφεύγοντες εις τα όπλα, να επισύρωμεν την προσοχήν των προστάτιδων Δυνάμεων επί του αδυνάτου της συνεχίσεως του τωρινού status quo, και ν' ασκήσωμεν ηθικήν πίεσιν επ' αυτών.

Ως προς το τελευταίον ερώτημα: Ο ελληνικός λαός διάκειται λίαν συμπαθώς προς την επανάστασίν μας. Αντιθέτως η στάσις της ελληνικής κυβερνήσεως δεν είνε φιλική.

Αν εγνώριζα καλύτερον την ωραίαν σας γλώσσαν, οι απαντήσεις μου θα ήσαν διεξοδικώτεραι. Η δυσκολία όμως να εκφρασθώ εις μίαν ξένην γλώσσαν, την οποίαν τόσο ολίγον γνωρίζω, με ηνάγκασε να είμαι συντομώτερος ή όσον επεθύμουν».

Μετά φιλικών χαιρετισμών Ε. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ²⁾
Τα παραπάνω νομίζω ότι ξεκαθαρίζουν οριστικά, τα σχετικά με το Θέρισο και δίδουν καιριές απαντήσεις στα λιβελογραφήματα της εποχής.³⁾

Η κρητική λαϊκή μούσα, από την πλευρά της, τι μας έχει πει και τι μας έχει ψάσει για το κίνημα του Θερίσου; Έμεινε απαθής μάτρω και παρατηρητής των γεγονότων, ή ακολούθησε τη γραμμή του Βενιζέλου ή του Πρίγκιπα;

Στη συνέχεια, θα παρακολουθήσουμε, την προσφορά της (ως έχει) μέσ' από τις πηγές της εποχής, που κατέστη δυνατόν να ερευνησουμε.

Κι' αρχίζουμε:

Από τη στιγμή «που πάτησεν» ο Πρίγκιπας στην Κρήτη (9 Δεκεμβρίου 1898), τα έμμετρα καλωσορίσματα που απαγγέθηκαν, πέραν των επισήμων λόγων, τα φυλλάδια με επίκαιρες ρίμες και μαντινάδες, που κυκλοφόρησαν κατά τις υποδοχές του Πρίγκιπα σε κάθε πόλη και χωριό του επεσκέπτετο, συγκροτούν αρκετούς τόμους.

Ένα ελάχιστο δείγμα αυτής της λαϊκής ποίησης, προτάσσομε εδώ, πριν φτάσουμε στα σχετικά με την Επανάσταση του Θερίσου (1905) λαϊκά ποιητικά δημιουργήματα της Κρήτης.

Πρώτο κείμενο ας είναι του Κ. Διγενάκη, «Η 9η Δεκεμβρίου [1898]». Στους είκοσι δεκαπεντασύλλαβους του τραγουδιού του, ο δημιουργός του αναρωτιέται αν υπάρχει Κρητικός που να μη γιορτάζει σήμερα, τέτοια μεγάλη μέρα για την Κρήτη. Ας τον παρακολουθήσουμε:

«**Ποιος δεν γιορτάζει σήμερα, ποιος Κρητικός δεν χαιρεί και ποιος δεν κλαίει από χαρά και ποιος δεν σγαινιέται; 'ς της Κρήτης την Ανάσταση ποιος δάφνη δεν προσφέρει; Τους ήρωας που πέθαναν ποιος δεν ανθυμείται [...]**»⁴⁾
Στην ίδια αυθοδέμη θα συναντήσουμε κι αυτούς

τους στίχους ανώνυμου δημιουργού, πάνω στο ίδιο θέμα. Επιγράφονται: «**Η εορτή της Κρήτης**» και προτρέπουν: «**Φορέστε άνθη και μυρτιές, φορέστε λουλούδια, και στις Πατρίδος τη χαρά να ψάλλετε τραγούδια. Τραγούδια όλοι ψάλλετε, στην εορτή της Κρήτης, δεν εορτάζει σήμερα η νήσος μοναχή της.**»

Είναι του Έθνους, εορτή, ο γυιός του Βασιλιά μας, ύψωσε τη Σημαία μας, σε χόματα δικά μας. Και σ' άλλη χώρα ελληνική, θα την υψώσει πάλι αφού η Κρήτη αναπαυθεί στη μητρική αγκάλη!»⁵⁾
Πόθος και καθήκον του Πρίγκιπα, μόλις ήλθε στην Κρήτη, ήταν να γνωρίσει από κοντά το νησί, τις πολιτείες και τα χωριά του, τις αρχαιότητες και γενικά όσα μπορούσε περισσότερα.

Άνοιξη του 1899 οδεύει προς τα Σφακιά. Κατά την επίσκεψη του στους Κομητάδες, οι κάτοικοι «που τον περιέμεναν στην είσοδο του χωριού τους», του έκαμαν τραγουδιστή προσφώνηση, που έχει ως ακολούθως:

«**Καλώς μας ήρθεν ο βλαστός της Μάνας της γλυκειάς μας,**

ο εκφραστής του πόθου μας για την Ελευθερία μας.

Εσύ, το βασιλόπουλο, της Μάνας το καμάρι,

Καλώς μας ήρθες στα Σφακιά, όμορφο παλικάρι!»⁶⁾

Μαζί όμως με τη σύντομη αυτή ρίμα-κατάθεση των Σφακιανών στην πρώτη επίσκεψη του Πρίγκιπα στην επαρχία των, κυκλοφόρησαν και πολλά χαρακτηριστικά επισκέπτεται τα Μεσκλά Κυδωνιάς, «όπου του επεφυλάχθη, ενθουσιώδης και εγκαρδιωτάτη υποδοχή», ως και εις τους ορεινούς Λάκκους. Ο δάσκαλος των Μεσκλών Ευάγγελος Κληματακής χαιρέτησε έμμετρα, «ως εσυνθηθήζετο κατά τας επισκέψεις

για τους σκοπούς και τους στόχους του κινήματος Θερίσου, του έγραφε:

«**Θέρισσον τη 17/30 Σεπτεμβρίου 1905.**

Αγαπητέ φίλε,

Έχω την τιμήν να δώσω κατωτέρω τας απαντήσεις μου εις τα ερωτήματά σας:

Όσον αφορά το πρώτον ερώτημα: Δεν παρητήθη της θέσεώς μου ως υπουργού του πρίγκηπος μεταπηδήσας εκ του κόμματός αυτού προς τους επαναστάτας. Ήμουν υπουργός της Δικαιοσύνης της πρώτης κυβερνήσεως του πρίγκηπος. Αλλ' από τεσσάρων ήδη ετών ήμουν ο ηγέτης της αντιπολιτεύσεως.

Καθ' όσον αφορά το δεύτερον ερώτημα. Δεν έχω καμμίαν επίσημον θέσιν εν τη διευθύνσει της κινήσεως.

Ως προς το τρίτον ερώτημα: Σκοπός της κινήσεως είνε η ένωσις της Κρήτης μετά του βασιλείου της Ελλάδος. Έως τώρα δεν εσημειώσαμεν επιτυχίαν. Αλλ' έχομεν κάποτε την ελπίδα ότι εν τέλει αι προστάτιδες Δυνάμεις θ' αναγκασθούν ν' αναγνωρίσουν ότι η μόνη δυνατή λύσις του κρητικού ζητήματος είνε η ένωσις μετά της Ελλάδος. Εφ' όσον εις το προσεχές μέλλον η κίνησις θα παρέμενε άνευ επιτυχίας, η επανάστασις θα συνεχισθή, έως ότου επιτυχί ή καταπιγή. Ουδένα λόγον έχομεν, όπως εγκαταλείψωμεν την έδραν μας, το Θέρισσον.

Ως προς το τέταρτον ερώτημα: Μία των κυρίων αφορμών που επροκάλεσαν την εξέγερσιν εις τη τυραννία, είναι οποιον ήσκησεν ο πρίγκηψ. Επειδή όμως σκοπός μας δεν είνε ο ήν καταργήσις της απολυταρχίας, αλλά μάλλον η ριζική λύσις του κρητικού ζητήματος, δεν είχαμεν λόγον να λάβωμεν εχθρικήν θέσιν προσωπικώς κατά του πρίγκηπος. Ο πρίγκηψ όμως από της αρχής της κινήσεως, έλαβε στάσιν εχθρικήν κατά των επαναστατών, όχι μόνον από προσωπικήν έχθραν κα-

Πολιτισμός

του Πρίγκιπος, απ' άκρου εις άκρον της Μεγαλονήσου», με τους παρακάτω αυτοσχέδιους στίχους του:

«Εδώ στο αιματόδαφο, στο δοξασιμένο χώμα,
π' από μαρτύρων κόκκαλα είναι σπαρμένο ακόμα.
Καλώς μας ήλθε! π' όνειρο του Γένους μας κι ελπίδα,
είχαμε όταν την βαρειά εσπούσαμε' αλυσίδα.

Να ξεμερώσει μιαν αυγή, να λάμψει μιαν ημέρα,
που ο Σταυρός κι η Γαλανή θα παίξει στον αέρα.
Κι οι πόθοι μας ζωντάνεψαν όταν της Κρήτης τ' άγια
τα χώματα τα πάτησες και απ' αγάπης μάγια
και μυρωδιές της Λευτεριάς πλημμύρισαν τα μέρη.

Κι όλα γνωρίζομ' άσφαλτα στο δρόμο πως μας φέρει
να ξαναμπούμε σαν και πριν στις μάνας την αγκάλη
να οδύσουμε οι πόνοι μας και να χαρούμε πάλι!»^{6/}

Έξι μήνες αργότερα (29-11-1903), κατά τη δεύτερη επίσκεψη του Πρίγκιπα στα Μεσκλά, ο αυτός διδάσκαλος του χωριού (Ευάγ. Κληματαράκης) εκφράζοντας και την άποψη των κατοίκων «του ρομαντικότετου χωριού», στην κατάληξη τής και πάλι έμμετρης προσοφώνησης του, ρωτά τον Πρίγκιπα:

«[...]Μ' άκουσε, Βασιλόπουλο, κι εμάς το μυστικό μας
αν και είν' δικό Σου μυστικό, γιατί ο ίδιος πόνος
μας βασανίζει όλους μας. Δεν έφτασεν ο χρόνος
όπου της Μάνας της γλυκειάς τα στήθια της θα δρούμε;
κι αγώριστα θα ζήσωμε; Πότε θα ενωθούμε; [...]»

Ο ανταποκριτής της εφημερίδας «Έρευνα» απ' όπου το παράθεμα^{9/} δεν αναφέρει απάντηση στο «κοφτό» ερώτημα του λαϊκού ποιητή «Πότε θα ενωθούμε;» από τον υψηλό αποδέκτη.

Μια ακόμη ανάλογη ρίμα, με την ένδειξη «Βαφές-Χανίων, από χειρόγραφο του Σ. Μ. Ζερβού», μας διασώζει ο συλλογέας - ερευνητής Γεώργιος Εμμ. Πάγκαλος, στον έβδομο τόμο του έργου του «Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης». Η ρίμα αναφέρεται στα χρόνια της Αρμοστείας του Πρίγκιπα Γεωργίου και κύρια στην «αυταρχική» περίοδο της διοίκησής του.

«[...] Και τον λαόν εμοίρασεν ο ηγεμών στη μέση
κι αγάπησένε τσι μισούς και τσ' άλλους κατατρέχει».

Και δογματίζει ο λαός:

«Δεν έπρεπε του ηγεμών ετούτο να το κάμει,
να αγαπήσει τσι μισούς και τσ' άλλους να ξεβγάλει[...]».

Και το ποτήρι ξεχείλισε, από τα διατρέξαντα γεγονότα. Έτσι, «Στις 10 Μαρτίου του 1905, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, επικεφαλής σημαντικής μερίδας της αντιπολιτευτικής κινήσεως, κήρυξε στο χωριό Θέρισσο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, ένοπλο επαναστατικό κίνημα. Στο πλευρό του, ως μέλη της επαναστατικής τριανδρίας, συμπαρατάσσονταν ήδη ο Κων/νος Φούμης και ο Κων/νος Μάνος.

Χίλιοι περίπου άνδρες, οι μισοί ένοπλοι, συνιστούσαν την κύρια επαναστατική δύναμη, ενώ παράλληλα, οι διασκορπισμένοι οπαδοί του κινήματος επιχειρούσαν να το ενισχύσουν ηθικά ή και να δημιουργήσουν επαναστατικές εστίες και στα υπόλοιπα διαμερίσματα της χώρας. Ηγετικές προσωπικότητες του τόπου, με πρώτο τον Ι. Σφακιανάκη, εμφανίζονταν, με δηλώσεις ή και δημόσιους λόγους, αλληλέγγυοι προς τους κινήματιες.

Η σύνδεση της επαναστατικής εκτροπής με τις πολιτικές εξελίξεις των ετών 1901-1905 είναι άμεση -όχι μόνο προβαλλόταν ως βασικός σκοπός της εξεγέρσεως η προώθηση της ενωτικής λύσεως, την οποία δεν είχε πετύχει να εξασφαλίσει ο Ύπατος Αρμοστής παρά τις εξαιρετικές προσπάθειες του, αλλά και τα αίτια της συνάπτονταν με την επιτεινόμενη εσωτερική κρίση[...]».^{10/}

Στην επαναστατική συνέλευση της 11ης Μαρτίου κηρύχθηκε η Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και υψώθηκε η ελληνική σημαία.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, φυσικός αρχηγός του νέου αυτού επαναστατικού κινήματος, ανέλυσε με σαφήνεια την πολιτική κατάσταση της Κρήτης, σε πανηγυρικό λόγο, που εξεφώνησε στα Κεραμειά στις 25 Μαρτίου 1905, με την ευκαιρία της εθνικής επετείου, όπου μεταξύ των άλλων είπε:

«[...] Εδέχθημεν τον Ύπατον Αρμοστήν μόνον ως κομίζοντα τον αρραβώνα της Ενώσεως της Κρήτης μετά της Ελλάδος. Αλλ' ο αρραβών διήρκεσε τόνον πολύ, ώστε το στάδιον της μνηστείας καθήνησεν απεχθές, καθ' όσον δεν επήλθεν η πρόδοος η προσδοκώμενη και συμφυής προς την απόκτησιν της Ελευθερίας. Υπό το απεχθές τούτο καθεστώς παρενεβλήθησαν παρεξηγήσεις αιτινες το κατέστησαν απεχθέτερον. Καθ' έκαστον ταξίδιον του Πρίγκιπος επιστεύετο ότι θα γίνει η Ένωσις. Παρήλθον ήδη έξι έτη. Ήτο φυσικόν ο Κρητικός Λαός να προσφύγει άπαξ έτι εις τα όπλα, όπως καταστήσει εναργεστέραν την ανάγκην της εθνικής του αποκαταστάσεως [...]».^{11/} Αυτή είναι η επίσημη κατάθεση της Ιστορίας, πάνω στο θέμα.

Τα σχετικά θησαυρίσματα της ιστορικής ρίμας, σε μια άλλη ευκαιρία!

Πυκνά γραπτά αισιόδοξα πουλιά τα καρναβάλια σαν τραγούδια για μια ψυχαγωγία

Του ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΚΗ

πολιτισμική σαν φωτοαλλαγή

Αισιόδοξιζ

*Άσ υποθέσουμε ούς δίν' έχουμε γέλιο
σ'ό μείρα έδιδόδε, πλίν άτυπος ζώι τ'αδ
Άσ υποθέσουμε ούς έρθανε τ'ό δέου
μ' αύτοκρατορικόν έξόρτουσιν ορυστάδ
δριάρθου, μί άνηγί, μί τ'ό γύθ ζούρετω
και μί τ'όν ήγειν δον δ'ό τ'ό διαδριάρθου.*

Άσ υποθέσουμε πως ήρθανε τα δάση
μ' αυτοκρατορικήν εξάρτυση πρωινού
θριάμβου, με πουλιά, με το φως τ' ουρανού
και με τον ήλιον όπου θα τα διαπεράσει.
... Άσ υποθέσουμε πως δεν έχουμε φθάσει
από εκατό δρόμους τα όρια της σιγής
κι ασ τραγουδήσουμε, το τραγούδι να μοιάσει
ανιτητήριο σάλπισμα, ξέσπασμα κραυγής
τους πύρρους δαίμονες στα έγκατα της γης
και ψηλά, τους ανθρώπους να διασκεδάσει...

Από τα άπαντα
του Κώστα Καρυωτάκη⁽¹⁾

Αναμφισβήτητη η πολιτισμική κυριαρχία της πόλης των Χανίων έναντι των μικροτέρων κομποπόλεων, στο νομό. Κουνουπιδιανά, Καστέλλι, Παλαιόχωρα, Σούδα... προσπαθούν να έχουν -και- την δική τους πολιτιστική ζωή, είναι φυσιολογική πολιτισμική αναγκαιότητα. Το θέμα είναι πως καταθέτουν προτάσεις ουσιαστικά αναγκαίας ψυχαγωγίας στους "πολίτες" τους, και τι παραδείγματα δημιουργικής σύμπραξης δίνουν σε φιλόδοξα ιστορικά μεγάλα χωριά π.χ. Κάντανο, Βατόλακκο, Βάμο κ.λπ.

Είδαμε το παράδοξο στα πρόσφατα διοργανωμένα καρναβάλια, μια άπιστευτη διάχυση, ενέργειας χρημάτων, χρόνου σε έξι διαφορετικά όμηια του νομού μας και αντέχει ο τόπος ή μπορεί κάποιος που θέλει να ζήσει το γιορταστικό έθιμο να παρακολουθήσει σ' ένα διήμερο ταυτόχρονα τόσες εκδηλώσεις. Αλήθεια το παράδειγμα του Ρεθύμνου (στα πρότυπα της Πάτρας και της Σάνθης) γιατί δεν προβληματίζει τους τοπικούς διοργανωτές. Γιατί τόσες μικρές ανούσιες πομπές αρμάτων δηλαδή ενός - δύο φτιαγμένων με αισθητικά-καλλιτεχνικά κριτήρια και μετά ένας συρφετός από πρόχειρα μασκαρεμένα αγροτικά ή τζιπ σαν άρματα δηλαδή...

Τα είδα στα τοπικά κανάλια την Κυριακή και μελαγχόλησα... Το Σάββατο έζησα το τοπικό καρναβάλι της Παλαιόχωρας⁽²⁾ ζωντανό, φιλόδοξο και ουσιαστικά

"διασκεδαστικό" συνέδεσε τον κόσμο με το παγανιστικό μας παρελθόν. Ίσως είναι το μόνο που πρέπει να κρατηθεί στο νομό πέραν από την ποιότητά του και λόγω απόστασης από το Ρέθυμνο. Οι υπόλοιποι ασ το καταλάβουν και οι αρμόδιοι κοινωνικοί φορείς σ' αυτές τις κομποπόλεις ασ αφήνουν τον κόσμο να μασκαρεύεται, να χορεύει, να τραγουδά και να χορεύει, χωρίς ψευτοπομπές αρμάτων.

Και αυτή τη διάθεσή τους για ουσιαστική προσφορά στον τόπο τους, ασ καθήσουν να σκεφτούν, να συνεργαστούν και να δουλέψουν για μια ουσιαστική "φεγγαδόλο" ψυχαγωγία, σ' εντελώς διαφορετικές εποχές του χρόνου, με πολιτιστικές εκδηλώσεις δομημένες ψαγμένες σε σχέση πάντα με τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά, που θα γίνουν πόλοι έλξης όχι μόνο από τα Χανιά και την υπόλοιπη Κρήτη αλλά και έξω απ' αυτήν.

Ειλικρινά είναι κρίμα, κομποπόλεις πρωτεύουσες Δήμων που δεν έχουν μια δημόσια βιβλιοθήκη και μια διαρθρωμένη κατάλληλα αίθουσα για εκθέσεις και εκδηλώσεις, να αναλώνονται ανταγωνιστικά σε εφήμερα πανηγύρια της μιας νύχτας. Κουτάξτε τα παιδιά σας στα μάτια χωρίς μάσκες και προσφέρετέ τους "τραγούδια" που θα σπάσουν τη μιζέρια της επαρχιακής ζωής, σε τακτά διαστήματα γι' ολόκληρο το χρόνο, και θα φωτίσουν πνευματικά τις προσωπικότητές τους, δεν χρειάζονται "έργα για τα έργα" αλλά δημιουργικά με προσοπτική για καλύτερη ζωή σε βάθος, γιατί όπως λέει ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ:

... Οι εγκέφαλοι, εργαστήρια κιβδηλοποιών. Τερατώδη νήπια τα έργα, υπάρχουν στις γυάλες. Και μέσα σε δάσος από μάσκες, ζήτησε να ζήσεις...

... Κάτω από τη σταθερή τους ώθηση θα θυθίζομαι στο χώμα και ο κήπος μου θα είναι ο κήπος της αγάπης.⁽³⁾

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Καρυωτάκη Απαντα, "Πέλλα" εκδ. Αλμωπιάς.

(2) Ο εργατικός δήμαρχος Πελεκάνου Γιώργος Ζουριδάκης μου έδωσε τη δυνατότητα να παραρευθώ ως κριτής του καρναβαλιού στην Παλαιόχωρα την κομποπολη που έχω διωματική σχέση.

(3) Από το "Ο κήπος της αχαριστίας" του Κ. Καρυωτάκη εκδ. "Πέλλα".

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- 1/ Εφημερίς Κρητικής Πολιτείας, τεύχος Β', έτος Β' αρ. 17 (19-3-1901)
- 2/ Ελένη Γαρδίκι-Κατσιοδάκη (επιμέλεια - εισαγωγή). Ο θάνατος του Ελευθερίου Βενιζέλου στον Αθηναϊκό Τύπο, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Χανιά 2004, 606. Η απαντητική επιστολή Βενιζέλου, δημοσιεύεται στις σ. 359-360 και προέρχεται από το «Ελευθέρον Βήμα» των Αθηνών, χητες 3-4-1936.
- 3/ Ένα δείγμα λιβελλογραφήματος αποτελούν: Τα δώρα του Θερίσου, τύποις Ελλην. Ανεξαρτησίας, Αθήναι 1906.
- 4/ Σταυρός Ανδρουλακάκης, «Ευτέρπη...», Εν Χα-

νίους 1903, 10.

5/ Ο.π., 18.

6/ Μιχάλης Δρακάκης, «Οι Κομητάδες Σφακιών», Κρητική Εστία, τ. 75 (1958), 10 κ.ε.

7/ Πάρις Στ. Κελαϊδής, Ριζίτκα για τα Σφακιά, τ. Α', Αθήνα 1983, 275-276.

8/ Νέα Έρευνα (εφημ. Χανίων), αρ. 159 (25-6-1903), 1.

9/ Έρευνα (εφημ.), αρ. 182 (5-12-1903), 1.

10/ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, 200, 209.

11/ Θεοχάρης Δετοράκης, Ιστορία της Κρήτης, Αθήνα 1986, 445 κ.ε.